

Podnaslovi i sinkronizacija filmova i njihov utjecaj na gledatelje

Kaić, Ivan

Undergraduate thesis / Završni rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:226831>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-19**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

SVEUČILIŠTE JURJA DOBRILE U PULI

FILOZOFSKI FAKULTET U PULI

Preddiplomski sveučilišni studij Jezična i interkulturalna medijacija

IVAN KAIĆ

**PODNASLOVI I SINKROZIZACIJA FILMOVA I NJIHOV UTJECAJ NA
GLEDATELJA**

Završni rad

Pula, rujan 2023.

SVEUČILIŠTE JURJA DOBRILE U PULI

FILOZOFSKI FAKULTET U PULI

Preddiplomski sveučilišni studij Jezična i interkulturalna medijacija

IVAN KAIĆ

**PODNASLOVI I SINKRONIZACIJA FILMOVA I NJIHOV UTJECAJ NA
GLEDATELJA**

ZAVRŠNI RAD

JMBAG:0303088962, redoviti student

Studijski smjer: Jezična i interkulturalna medijacija

Kolegij: Književnost i kultura

Mentor: doc. dr. sc. Tanja Habrle

Pula, rujan 2023.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisani Ivan Kaić, kandidat za prvostupnika Jezične i interkulturalne medijacije ovime izjavljujem da je ovaj Završni rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Završnog rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz kojega necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Student

U Puli, rujan, 2023. godine

IZJAVA
o korištenju autorskog djela

Ja, Ivan Kaić dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli, kao nositelju prava iskorištavanja, da moj završni rad pod nazivom "Podnaslovi i sinkronizacija filmova i njihov utjecaj na gledatelja" koristi na način da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te kopira u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu s Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama.

Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

U Puli, _____ 2023. godine

Potpis

Sadržaj

1. UVOD U AUDIOVIZUALNO PREVOĐENJE.....	1
1.1 DEFINICIJA	2
1.2 POVIJESNI KONTEKST	3
1.3 TERMINOLOGIJA.....	6
2. TITLOVANJE.....	7
2.1 PREDNOSTI I MANE TITLOVANJA:.....	8
2.2 METODE PROJEKTIRANJA TITLOVA.....	9
2.3 UTJECAJ NA DOŽIVLJAJ FILMSKIH SADRŽAJA	10
2.4 KLASIFIKACIJA TITLOVANJA	12
3. SINKRONIZACIJA.....	13
3.1 RAZVOJ I POVIJEST	13
3.2 GLOBALNA UPOTREBA I RASPROSTRANJENOST	14
3.3 PREDNOSTI I NEDOSTACI SINKRONIZACIJE	14
3.4 METODE SINKRONIZACIJE I NJIHOV UTJECAJ NA GLEDATELJA	17
4. SINKRONIZACIJA U ITALIJI	20
4.1 RANI RAZVOJ SINKRONIZACIJE U ITALIJI	20
4.2 PINO LOCCHI: MAJSTOR TALIJANSKE SINKRONIZACIJE	21
4.3 TINA LATTANZI: PREDSTAVNICA TALIJANSKE SINKRONIZACIJE	22
4.4 SINKRONIZACIJA U ITALIJI DANAS: IZAZOVI I INOVACIJE.....	22
ZAKLJUČAK.....	24
BIBLIOGRAFIJA	25
SAŽETAK.....	27
SUMMARY	28

1. UVOD U AUDIOVIZUALNO PREVOĐENJE

Audiovizualno prevođenje je posebna grana prevoditeljske discipline koja se bavi prijevodom filmskih i televizijskih sadržaja s jednog jezika na drugi, uz očuvanje audiovizualnog iskustva za ciljanu publiku. Ovaj oblik prevođenja se javlja kao odgovor na globalizaciju medijske industrije i sve veću potrebu za pristupom različitim kulturama i jezicima.

Dva najčešće korištena pristupa u audiovizualnom prevođenju su sinkronizacija i titlovanje. Sinkronizacija podrazumijeva zamjenu originalnog dijaloga s dijalogom na ciljnom jeziku, kako bi se postigla harmonija između izgovorenog teksta i pokreta usana glumaca. S druge strane, titlovanje uključuje prijevod dijaloga koji se prikazuje na donjem dijelu ekrana, omogućavajući gledateljima da čuju izvorni zvuk i pratiti prijevod istovremeno.

Ovaj rad će se fokusirati na proučavanje i analizu ova dva glavna načina audiovizualnog prevođenja - sinkronizaciju i titlovanje. Cilj je istražiti njihove prednosti, nedostatke, metodologije i utjecaj na doživljaj filmskih i televizijskih sadržaja. Također ćemo razmotriti kontekstualne čimbenike koji utječu na izbor između sinkronizacije i titlovanja u različitim jezičnim i kulturnim okruženjima.

Kroz ovaj rad ćemo shvatiti da oba pristupa imaju svoje prednosti i ograničenja, te da izbor između njih ovisi o mnogim čimbenicima kao što su ciljna publika, dostupnost resursa, kulturne preferencije i tehnološke mogućnosti. Razumijevanje ove problematike može nam pomoći u boljem razumijevanju audiovizualnog prevođenja i njegove uloge u promicanju međukulturne komunikacije i razumijevanja.

Osim toga, ovo istraživanje će također istaknuti neke specifičnosti i izazove koji se javljaju pri prevođenju audiovizualnih sadržaja. Na primjer, prijevod dijaloga uključuje prilagođavanje teksta kako bi se zadržao kontekst, stil i emocionalna nota originala, dok istovremeno zadovoljava ograničenja vremena i usklađenosti s usmenom izvedbom glumaca.

Sinkronizacija, iako pruža prednost da gledatelji ne moraju čitati titlove, suočava se s izazovima preciznog usklađivanja usana s prevedenim dijalogom i zadržavanjem prirodne interpretacije. S druge strane, titlovanje omogućuje gledateljima da čuju

izvorni zvuk i zadrže autentičnost izvedbe glumaca, ali zahtijeva brzo čitanje i moguće je da se izgube neke nijanse jezika.

Također ćemo se baviti ulogom tehnologije u audiovizualnom prevođenju. Napredak u automatskom titlovanju i sintezi govora otvara nove mogućnosti, ali istovremeno postavlja izazove u pogledu kvalitete prijevoda i prirodnosti izgovora.

Kroz ovaj rad, cilj nam je pružiti pregled audiovizualnog prevođenja, analizirati prednosti i nedostatke svakog pristupa, te pružiti uvid u ključne faktore koji utječu na izbor između sinkronizacije i titlovanja. Nadamo se da će ovaj rad pridonijeti većem razumijevanju važnosti i složenosti audiovizualnog prevođenja, te da će potaknuti daljnje istraživanje u ovoj dinamičnoj prevoditeljskoj praksi.

1.1 DEFINICIJA

Općenito, prijevod se u najširem smislu može definirati kao «zamjena tekstualnog materijala na jednom jeziku (izvorni jezik) ekvivalentnim tekstualnim materijalom na drugom jeziku (ciljni jezik)». (Cunnison Catford 1965: 9)

Prevoditeljstvo audiovizualnih sadržaja, s druge strane uključuje audiovizualni dio koji se odnosi na multimedijalni materijal odnosno tekst, zvuk i sliku. Stoga govorimo o audiovizualnom tekstu kao složenoj konstrukciji koja obuhvaća više kanala i nerazdvojnih kodova koji istovremeno djeluju kako bi proizveli značenje koje gledatelj percipira i razumije.

S jedne strane postoji audio-vizualni kanal koji prenosi verbalni jezik, ali također uključuje i druge znakove poput glazbe, zvukova i buke. Dok s druge strane, postoji vizualni kanal koji istodobno komunicira znakove koji pripadaju uglavnom neverbalnim kodovima poput slika, boja, mimike, natpisa i općenito verbalnih poruka koje se mogu pojaviti na ekranu. (Pavesi 2005: 9)

Stoga se audiovizualni prijevod definira kao:

Sve metode jezičnog prijenosa koje imaju za cilj prevesti originalne dijaloge audiovizualnih sadržaja, odnosno sadržaja koji istodobno komunicira putem zvučnog i vizualnog kanala, kako bi ih učinili pristupačnima širem auditoriju. (Perego 2005: 18-19)

Iz definicije proizlazi da audiovizualni tekst pripada posebnoj vrsti teksta upravo zbog svoje prirode koja uključuje kombinaciju različitih semiotičkih komponenti. Zvučna

kulisa (koja osim dijaloga uključuje i zvukove i buku) istovremeno djeluje s vizualnim kanalom i proizvodi složeni tekst, stoga prijevod ovih vrsta tekstova mora uzeti u obzir raznolikost kanala i kodova.

Glavni cilj prijevoda audiovizualnih tekstova je stvaranje audiovizualnih proizvoda koji se mogu ponuditi široj publici putem prijenosa filmskih dijaloga s jednog jezičnog sustava na drugi. Filmski dijalozi čine audiovizualni tekst odnosno verbalni tekst koji se prevodi. Taj verbalni tekst je jedina promjenjiva i manipulirajuća komponenta audiovizualnog proizvoda prilikom prijelaza iz jedne jezične zajednice u drugu. Naime, audiovizualni prevoditelj nema mogućnost mijenjanja slike ili drugih aspekata neverbalnog koda, već samo filmski govor koristeći razne metodologije jezičnog prijenosa.

1.2 POVIJESNI KONTEKST

S razvojem kinematografije u 20. stoljeću, filmovi su postali globalni fenomen. Međutim, s globalizacijom je došao i izazov jezičnih barijera. Kao što Jan-Emil navodi:

Početak 20. stoljeća distribucija filmova prelazi nacionalne i kulturne granice. Dolaskom zvučnog filma filmska industrija suočava se s problemima prijevoda, budući da je samo mali postotak svjetske populacije razumio dominantni jezik filmskog svijeta, engleski. (Jan-Emil 2009: 85)

Ova situacija je rezultirala sve većom potrebom za pripremom prevedenih i prilagođenih verzija filmova, pronalazeći odgovarajuće pristupe i načine audiovizualnog prevođenja kako bi filmski proizvod mogao dosegnuti novu publiku.

U europskom kontekstu može se primijetiti podjela u vezi s izborom jezičnog prijenosa. Općenito, ova podjela uključuje zemlje istočne Europe gdje prevladava titlovanje i zemlje jugozapadne Europe koje se uglavnom oslanjaju na sinkronizaciju. Orijehtacija prema jednoj od ovih dvije vrste audiovizualnog prijevoda uglavnom ovisi o ekonomskoj moći zemlje, budući da su troškovi sinkronizacije deset puta veći od titlovanja. Iz tog razloga sinkronizacija postaje isplativa samo u zemljama gdje je osigurano nadoknađivanje visokih troškova ove jezične metode prijenosa. Također, izbor između sinkronizacije i titlovanja ovisi o povijesno-kulturnom kontekstu svake zemlje te o navikama i interesima gledatelja. Dodatno, izbor između titlovanja i sinkronizacije također može biti povezan s jezičnim sposobnostima i preferencijama

lokalne publike. U zemljama gdje većina stanovništva ima visoku razinu znanja stranih jezika, kao što je slučaj u nekim skandinavskim zemljama, titlovanje može biti prihvaćeno kao uobičajeni način gledanja stranih filmova i serija. S druge strane, u zemljama gdje je poznavanje stranih jezika manje rasprostranjeno, sinkronizacija može biti preferirana jer omogućuje gledateljima da prate sadržaj na svom materinjem jeziku bez potrebe za čitanjem titlova.

Važno je napomenuti da postoji i varijacija u primjeni titlova i sinkronizacije unutar iste zemlje, ovisno o vrsti sadržaja. Na primjer, neki filmovi namijenjeni odrasloj publici mogu biti titlovani dok se istovremeno sinkroniziraju filmovi namijenjeni djeci. Ove razlike mogu se temeljiti na marketinškim i ciljnim skupinama, kao i na povijesnim i kulturnim faktorima.

Kroz raznolikost pristupa audiovizualnom prijevodu, europske zemlje pokazuju kako se mogu zadovoljiti potrebe različitih publika i jezičnih zajednica. Bez obzira na odabir između titlovanja i sinkronizacije, cilj ostaje isti a to jest pružiti gledateljima mogućnost uživanja u filmskim i televizijskim ostvarenjima iz različitih kultura i jezika.

Također, najprikladnija je opcija za metodu jezičke transpozicije određena društvenim trenutkom tržišta u koje se određena metoda uklapa i uzima u obzir.

Dob, spol, preferencije, razina obrazovanja i društveni status primatelja. I cilj koji film ili program treba postići te isto tako ako je sadržaj edukativni ili zabavni, informativni i propagandni ili specijalizirani, usmjereni prema širokoj publici ili ograničenom krugu, usmjereni na razvoj jezičnih vještina u J1 (materinji jezik gledatelja) ili J2 (strani jezik) gledatelja, ili usmjereni prema publici s problemima vida ili sluha. (Perego 2005: 18)

Kada govorimo o tehnikama prevođenja u europskom filmskom svijetu, možemo primijetiti jasnu podjelu među zemljama. Prema istraživanju, postoji specifičan trend u odabiru između titlovanja i sinkronizacije. Kao što je navedeno:

U ovom kontekstu, europske zemlje su se podijelile na sljedeći način: one koje uglavnom koriste tehniku titlovanja su Belgija, Cipar, Hrvatska, Danska, dok su se one koje su se usmjerile prema sinkronizaciji Italija, Velika Britanija, Francuska, Španjolska, Njemačka, Austrija i Švicarska [...] (Perego 2005: 20)

Ova podjela često je povezana s kulturnim, ekonomskim i povijesnim razlozima svake zemlje, te pokazuje kako različite nacije prilagođavaju filmski sadržaj svojim građanima.

U Hrvatskoj prevladava upotreba titlovanja za većinu audiovizualnih proizvoda. Upotreba sinkronizacije je gotovo isključivo rezervirana za prijevod dječjih crtića i u nekim slučajevima za dokumentarne filmove uz tehniku voice-overa. S druge strane, u Italiji prevladava upotreba sinkronizacije kao najraširenijeg načina jezičnog prijenosa, dok se titlovanje obično koristi za gluhe osobe. Osim što u Hrvatskoj prevladava upotreba titlovanja za većinu audiovizualnih proizvoda, važno je napomenuti da postoji i rastući trend prijevoda s titlovima za strane filmove i serije namijenjene odrasloj publici. Ovo je posebice vidljivo u kinima i na platformama za strujanje sadržaja poput televizije i interneta.

U Hrvatskoj, titlovanje se često smatra preferiranim načinom prijevoda iz nekoliko razloga. Prvo, titlovi omogućuju gledateljima da zadrže izvorni zvuk filma ili serije, čime se postiže autentično iskustvo i prijenos suptilnih jezičnih nijansi. Drugo, titlovi omogućuju gledateljima da istovremeno prate vizualni sadržaj i čitaju prijevod na svom materinjem jeziku. Ovo je osobito korisno za one koji razumiju strane jezike, ali možda nisu dovoljno vješti u njima da bi potpuno razumjeli dijalog.

S druge strane, sinkronizacija također ima svoje prednosti, posebno za mladu publiku i one koji ne vole čitati titlove dok gledaju film ili seriju. Sinkronizacija omogućuje da se dijalog izravno prenese na materinji jezik gledatelja, pružajući im lakšu i fluidniju interakciju sa sadržajem. Ovo može biti posebno korisno za mlađe gledatelje koji još uvijek nisu razvili čitanje na visokoj razini ili za one koji jednostavno preferiraju slušanje dijaloga umjesto čitanja titlova.

Iako postoji razlika u preferencijama između titlovanja i sinkronizacije, važno je naglasiti da oba pristupa imaju svoje mjesto i važnost u audiovizualnom prevođenju. Konačni izbor između ova dva načina ovisi o preferencijama publike, njihovoj jezičnoj vještini i osobnim preferencijama. Važno je pružiti gledateljima različite opcije kako bi mogli uživati u audiovizualnim sadržajima na način koji im najviše odgovara.

Unatoč različitim pristupima audiovizualnom prijevodu, važno je naglasiti da su i titlovanje i sinkronizacija važni načini pružanja globalnog pristupa filmovima i televizijskim serijama, omogućujući publici širom svijeta da uživa u različitim kulturnim izričajima i jezicima.

1.3 TERMINOLOGIJA

Iako studije o audiovizualnom prevođenju nisu novost, počele su se širiti i pobuđivati interes u akademskom svijetu tek nedavno. Ova vrsta prijevoda počinje se razvijati između osamdesetih i devedesetih godina 20. stoljeća, kada Europa provodi politiku koja pridaje veći značaj jezičnim manjinama i vidi medije kao komunikacijsko sredstvo za promicanje i jačanje jezično-kulturnog identiteta. Istovremeno, napredak novih tehnologija brzo napreduje, što rezultira povećanjem količine audiovizualnih proizvoda koji se moraju prevesti kako bi se komercijalizirali u različitim jezičnim zajednicama.

Ove brze promjene i razvoj imaju utjecaj na terminologiju koja se koristi prilikom razmatranja tema audiovizualnog prevođenja. Još uvijek se koriste termini "filmski prijevod" (eng. *film translation*) i "prijevod za zaslon" (eng. *screen translation*) kako bi se opisao ovaj područje prevođenja. Prvi termin se uglavnom koristio u vremenu kada televizija nije bila tako popularna kao danas i naglašavao je prijevod dijaloga filma koji se distribuirao. Drugi termin označava sredstvo distribucije proizvoda koji se emitiraju televizijski, filmski ili na računalni zaslon. Također je uveden termin "jezični prijenos" (language transfer) koji se odnosi na verbalnu komponentu audiovizualnog proizvoda.

Svi ovi pojmovi zatim se objedinjuju pod izrazom "*traduzione audiovisiva*" (audiovizualni prijevod), što implicira višesemiotičku dimenziju svih filmskih i televizijskih djela čiji dijalozi prolaze kroz prijevod. (Perego 2005: 7-8)

Akademski svijet sve više prepoznaje važnost audiovizualnog prevođenja. I dok su se nekad koristili različiti termini, danas se sve više koristi jedinstvena oznaka „audiovizualni prijevod“ koja pokazuje njegovu kompleksnost.

2. TITLOVANJE

Titlovanje je ključna komponenta audiovizualnog prevođenja koja omogućava gledateljima razumijevanje sadržaja na jeziku koji ne poznaju. Kako istraživanje ističe:

Titlovanjem možemo definirati proces dodavanja pisanih prijevoda dijaloga ili naracije na dnu ekrana. (Díaz Cintas, Remael 2020: 129)

Kroz proces titlovanja, gledatelji dobivaju neposredan pristup značenju dijaloga ili naracije, čak i ako originalni jezik nije poznat.

Tijekom prikazivanja filmskog ili televizijskog sadržaja na stranom jeziku titlovi se obično prikazuju u obliku teksta koji se pojavljuje na donjem dijelu ekrana, sinkronizirano s prikazanim scenama. Titlovi omogućuju gledateljima koji ne razumiju izvorni jezik sadržaja da prate radnju, dijaloge i druge važne informacije u filmu ili seriji. Osim prevođenja, titlovi također mogu sadržavati dodatne informacije poput zvukova, opisa zvukova ili glazbe. Titlovanje je široko prihvaćena i korištena praksa u svijetu kako bi se omogućilo globalno distribuiranje audiovizualnog sadržaja na različite jezične publike.

Titlovanje se obično provodi pomoću posebnih softvera koji omogućuju prijevod i prilagodbu teksta, kao i kontrolu vremena prikaza titlova. Prevoditelj audiovizualnog sadržaja pažljivo prilagođava prijevod da bi se osigurala čitljivost, razumljivost i usklađenost s vizualnim prikazom. Važno je da titlovi budu dovoljno brzi za čitanje, ali i dovoljno dugi da gledatelji imaju vremena pročitati sve informacije.

Titlovanje nije samo jezična praksa, već i vještina koja zahtijeva poznavanje filmske teorije, jezičnih stilova, kulturalnih aspekata i tehničkih zahtjeva. Prevoditelji audiovizualnih sadržaja moraju donijeti odluke o stilu titlovanja, kao što su duljina linija teksta, broj redaka i stilizacija, kako bi se pružila najbolja moguća čitljivost i estetski dojam.

Uz brzi razvoj tehnologije, titlovi su postali sve pristupačniji i fleksibilniji. Sada postoji mogućnost odabira različitih jezičnih opcija, veličina i stilova prikaza titlova, kao i prilagodbe titlova za ljude s oštećenjem sluha ili slabijim čitanjem. Titlovanje igra važnu ulogu u globalnoj distribuciji audiovizualnog sadržaja, omogućujući gledateljima da uživaju u filmovima i serijama na jeziku koji najbolje razumiju. Pravilno titlovanje

može pružiti bogato iskustvo gledanja i otvoriti vrata za međukulturnu razmjenu i razumijevanje.

2.1 PREDNOSTI I MANE TITLOVANJA:

Titlovanje ima niz prednosti koje pridonose njegovoj popularnosti i širokoj primjeni:

1. Očuvanje autentičnosti: titlovanje omogućuje gledateljima da čuju izvorni zvuk filma ili serije, čime se zadržava autentičnost izvedbe glumaca, glazbe i zvučnih efekata. To pridonosi bogatom doživljaju i prijenosu jezičnih nijansi.
2. Pristup više jezika: titlovi omogućuju gledateljima da prate audiovizualne sadržaje na jeziku koji najbolje razumiju. Otvoreni su za široku raspon jezika, što omogućuje globalnu dostupnost i pristup različitim kulturama i jezicima.
3. Paralelno praćenje: titlovi omogućuju gledateljima da istovremeno prate vizualni sadržaj i čitaju prijevod na svom materinjem jeziku. To je osobito korisno za one koji razumiju strane jezike, ali možda nisu dovoljno vješti u njima da bi potpuno razumjeli dijalog.
4. Prilagodljivost i fleksibilnost: titlovi se mogu lako mijenjati i prilagođavati različitim zahtjevima, kao što su veličina i stil prikaza, kako bi se osigurala najbolja čitljivost. Također se mogu prilagoditi potrebama osoba s oštećenim sluhom ili slabijim čitanjem.

Međutim, titlovanje također ima neke mane koje mogu utjecati na doživljaj i razumijevanje sadržaja:

1. Odvraćanje pažnje: čitanje titlova može odvratiti pažnju od vizualnih detalja ili akcije koja se odvija na ekranu. Gledatelji mogu propustiti neke vizualne aspekte ili nijanse izraza tijela glumaca.
2. Brzina čitanja: titlovi imaju ograničen prostor za prikaz teksta, što može rezultirati brzim tempom čitanja. Gledatelji sa sporijim čitanjem ili poteškoćama u čitanju mogu imati teškoća u praćenju titlova.
3. Lingvističke i kulturne preinake: prilikom titlovanja, neki jezični i kulturni elementi mogu biti prilagođeni ili izgubljeni radi ograničenog prostora ili razumljivosti. To

može dovesti do manjka doslovnosti ili propuštanja nekih suptilnih nijansi ili šala.

4. Ovisnost o prijevodu: kvaliteta prijevoda može varirati ovisno o prevoditelju ili postupku titlovanja. Neispravan ili neprecizan prijevod može utjecati na razumijevanje i doživljaj sadržaja.

Važno je prilagoditi titlovanje prema potrebama publike, uzimajući u obzir njihove jezične sposobnosti i preferencije. Titlovanje i sinkronizacija su različiti pristupi koji nude različite doživljaje i prednosti, te je izbor između njih često pitanje osobnih preferencija i konteksta gledanja.

2.2 METODE PROJEKTIRANJA TITLOVA

Tehnički proces prenošenja titlova na stvarni film ili program prošao je značajnu evoluciju, što je rezultiralo poboljšanjem njihove prezentacije i stabilnosti na ekranu.

Najčešća metoda titlovanja u kinima danas je digitalna projekcija s mekim titlovima. Uvedena 1990-ih, brzo se pokazala znatno učinkovitijom od prethodnih metoda koje je zamijenila. U digitalnoj projekciji, titlovi su ugrađeni u digitalni kinopaket (DCP) filma, što osigurava preciznu sinkronizaciju s izgovorenim dijalogom glumaca.

Meki titlovi dinamički se preklapaju sa slikom tijekom projekcije, omogućujući fleksibilnost u prikazu titlova na različitim jezicima i mogućnost prilagodbe po potrebi. Za razliku od starije metode laserskog spaljivanja titlova, meki titlovi ne utječu na kvalitetu filma i mogu se lako mijenjati ili zamijeniti bez potrebe za novim filmskim izdanjem.

Na suvremenim kino projekcijama, titlovi se pojavljuju na donjem dijelu ekrana i čine sastavni dio kopije filma pohranjene u DCP-u. Ostaju čitljivi s poboljšanim konturama, pružajući izvrsnu definiciju slova. Korištenje digitalne tehnologije osigurava stabilnost i odsutnost titlova koji se tresu tijekom projekcije filma.

Iako je laserska tehnologija nekoć bila korištena za spaljivanje titlova na filmske kopije, uglavnom ju je zamijenila digitalna projekcija zbog svoje učinkovitosti, prilagodljivosti i jednostavnosti distribucije. Titlovanje cjelovečernjeg filma digitalnom projekcijom zahtijeva znatno manje vremena u usporedbi sa starom laserskom metodom.

Elektroničko titlovanje je druga često korištena metoda u profesiji kao alternativa laserskom titlovanju, njezina najveća prednost je ta što omogućuje da se titlovi preklapaju na ekranu umjesto da su urezani u sliku. Titlovi se proizvode pomoću uređaja za generiranje znakova i projiciraju se pomoću projektor na ekran.

Suvremena tehnologija koristi sofisticirani sustav vremenskog koda kako bi osigurala savršenu sinkronizaciju titlova s filmom. Elektroničko titlovanje omogućuje iznimnu fleksibilnost, omogućavajući besprijekornu projekciju titlova na bilo kojem jeziku, u bilo kojoj boji (često bijeloj ili žutoj), ili ispod slike, a sve to bez oštećenja originalne filmske kopije. Ova je ekonomičnija metoda nadmašila lasersko graviranje, a često se koristi na filmskim festivalima gdje se jedna filmska kopija može prikazivati s različitim titlovima u više zemalja. Štoviše, elektronički titlovi imaju prednost pred laserskom tehnologijom jer omogućuju lako revidiranje i izmjene između projekcija, jer su neovisni o audiovizualnom programu.

Ovaj sustav ne samo da poboljšava pristup osobama s oštećenim sluhom, već to čini bez utjecaja na iskustvo gledatelja koji čuju. Titlovi se mogu projicirati na zaseban ekran uz glavni ekran filma, osiguravajući da svi mogu uživati u filmu u potpunosti. Nadalje, pruža učinkovito rješenje za kina koja žele koristiti istu filmsku kopiju za projekcije s ili bez titlova za gluhe i nagluhe. Kao preferirani izbor, elektroničko titlovanje sada je široko prihvaćeno i u televizijskim emitiranjima i izdanjima na DVD-u.

2.3 UTJECAJ NA DOŽIVLJAJ FILMSKIH SADRŽAJA

U Europi je Francuska postala prethodnik eksperimentirajući i sa sinkronizacijom i s titlovanjem. Međutim, nije dugo trebalo da se otkrije da oba pristupa imaju svoje nedostatke: čak je tvrdilo da prevođenje filma uništava njegovu suštinu. Kako bi se riješio taj problem, isprobana je treća metoda u obliku višestrukih verzija, što je značilo da su filmovi snimani na nekoliko jezika umjesto samo jednog. No, različite verzije nisu bile na istoj razini, i nije prošlo dugo prije nego što je postalo očito da verzije prevedene s ciljanim jezikom pate. Glavni problem bio je taj da njihova jezična kvaliteta nije bila na zadovoljavajućoj razini. Međutim, kako je vrijeme prolazilo, francuska publika postajala je sve nezadovoljnija titlovanjem, dok je sinkronizacija dobivala značajan teren.

Slično kao i druge zemlje poput Italije, Španjolske i Njemačke, Francuska se postupno razvila u utvrdu za sinkronizaciju, dok su skandinavske zemlje i Nizozemska, s druge strane, odabrale titlovanje. (Díaz Cintas, Baños Piñero 2015: 28)

Tijekom proteklih godina pitanje najboljeg prevoditeljskog rješenja znatno se promijenilo, posebno s dolaskom zvučnih filmova i adventom televizije. Kada danas uspoređujemo ova dva pristupa, bitno je uzeti u obzir njihove posebne ograničavajuće čimbenike.

Dok neki tvrde da je titlovanje najinteligentnije rješenje (Reid, 1978), drugi smatraju da je to manje zlo od dva (Marleau, 1982). Bez sumnje, titlovanje ima svoja ograničenja. Jedan važan aspekt procesa titlovanja je pažljivo filtriranje mogućeg gubitka informacija, jer pisane riječi ne mogu u potpunosti prenijeti nijanse koje se prenose govorom. Stoga je često potrebno koristiti veliki broj leksičkih jedinica kako bi se postigao učinak stresa, ritma i intonacije. Međutim, zbog ograničenog prostora na ekranu, titlovi moraju dati prednost sažetosti kako bi poboljšali čitljivost. Nažalost, ta sažetost može dovesti do nesretne izgube leksičkog značenja, jer su skraćenice neophodne kako bi titlovi ostali dovoljno dugo na ekranu da ih publika pročita. Odlučivanje što izostaviti može biti izazovno, jer čak i male izostave mogu rezultirati značajnim promjenama u značenju, unatoč nekim redundantnim jezičnim elementima u govoru.

Zaključno, kako bi se pronašlo najbolje rješenje, potrebno je pažljivo razmotriti prednosti i nedostatke kako titlovanja, tako i drugih metoda prevoditeljskog rada, te posebne potrebe publike i medija u kojem će prijevod biti prikazan. Dodatno, s razvojem tehnologije i sve većom globalnom dostupnošću filmova i televizijskih sadržaja, postaje još važnije osigurati kvalitetno prevođenje i titlovanje. Osim tehničkih izazova, prevoditelji se suočavaju s kulturnim i jezičnim razlikama koje zahtijevaju precizno prenošenje značenja i konteksta. Odgovarajuće lokaliziranje i prilagodba sadržaja postaju ključni kako bi se osigurala šira publika i bolje razumijevanje filmskih i televizijskih produkcija širom svijeta. S obzirom na rastuću multikulturalnost, titlovanje postaje važno oruđe za promicanje međukulturnog razumijevanja i dijaloga. Kvalitetno prevođenje omogućuje gledateljima da uživaju u raznolikosti filmske industrije bez jezičnih barijera. Stoga je ključno nastaviti ulagati u razvoj i poboljšanje prevoditeljskih tehnologija kako bismo omogućili što bolje iskustvo gledateljima diljem svijeta.

2.4 KLASIFIKACIJA TITLOVANJA

Tradicionalna klasifikacija titlova temelji se na jezičnom kriteriju i razlikuje sljedeće vrste titlova: intralingvističke, dvojezične i interlingvističke. Intralingvistički titlovi namijenjeni su osobama oštećena sluha, učenicima koji uče drugi jezik ili se koriste za prevođenje dijalekata istog jezika. Ova vrsta titlovanja podrazumijeva «potpunu ili djelomičnu transkripciju dijaloga na istom jeziku kao originalni zvučni zapis filma.» (Perego 2005: 47)

Bilingvalni titlovi koriste se u područjima s dvama govornim jezicima. Na primjer, u Belgiji gdje koegzistiraju francuski i flamanski jezik, ili u Finskoj gdje su švedski i finski službeni jezici. U tim slučajevima, bilingvalni titlovi se istovremeno pojavljuju na ekranu u dvije linije, od kojih svaki jezik zauzima svoj redak.

Također, bilingvalni titlovi se koriste na međunarodnim filmskim festivalima kako bi privukli širu publiku. Treći tip titlovanja je interlingvistički titlovi, što znači prevođenje filmskih dijaloga iz izvornog jezika na ciljni jezik, prelazeći sa usmenog teksta na jednom jeziku na pismeni tekst na drugom jeziku.

Nadalje, detaljnije će biti analizirani interlingvistički titlovi, koji će biti razmatrani pod skraćenim nazivom - titlovi.

3. SINKRONIZACIJA

U svijetu audiovizualnog zabavnog sadržaja, prijenos filma ili televizijskog programa preko različitih jezičnih i kulturnih granica predstavlja značajan izazov. Kako bi prevladali jezične barijere i omogućili globalnu dostupnost, metode audiovizualnog prijevoda, kao što su titlovi i sinkronizacija, iznjedrile su se kao ključna rješenja. Ova radnja prodire u fascinantni svijet sinkronizacije fokusirajući se na njezinu povijesnu evoluciju, globalnu upotrebu i njezin utjecaj na gledatelje.

3.1 RAZVOJ I POVIJEST

Rani razvoj i povijest sinkronizacije mogu se pratiti od samih početaka kinematografije. U doba nijemog filma, kada su filmski zapisi bili bez sinkroniziranog zvuka, živi tumači ili "predavači" pružali su usmeni prijevod u kinima kako bi zadovoljili raznoliku jezičnu publiku. Ovaj pristup, poznat kao "živi voice-over", predstavljao je prvi oblik sinkronizacije. Međutim, dolazak tehnologije zvuka na filmu krajem 1920-ih revolucionirao je audiovizualni pejzaž, otvarajući put za sofisticirane tehnike sinkronizacije. Pionirska nastojanja Maxa Fleischera u uvođenju tehnologije zvuka na filmu i stvaranja prvog sinkroniziranog animiranog filma Walta Disneyja, *Steamboat Willie*, 1928. godine, pokazali su potencijal sinkronizacije za prevladavanje jezičnih barijera i stvaranje dubljeg kinematografskog doživljaja.

Kako je kinematografija nastavila napredovati, tako se razvijala i umjetnost sinkronizacije. Tijekom 1930-ih i 1940-ih godina, studiji i prakse sinkronizacije pojavili su se diljem svijeta, posebno u Europi. Zemlje poput Njemačke, Francuske i Italije bile su na čelu usvajanja sinkronizacije kako bi zadovoljile svoje raznolike jezične populacije.

Proces sinkronizacije prvotno je uključivao skupinu glumaca za sinkronizaciju koji su izvodili svoje replike u sinkroniziranom obliku dok su gledali filmske kadrove, poznat kao "živo snimanje" ili "post-sinkronizacija". Ovaj je način predstavljao nekoliko izazova u održavanju točnosti usklađivanja s usnama i učinkovitim prenošenju emocija glumaca. Međutim, napredak tehnologije i uvođenje tehnika "*lip-sync*" sinkronizacije riješili su ove probleme, rezultirajući glatkim i uvjerljivijim sinkroniziranim verzijama stranih filmova (Chaume 2012: 132).

3.2 GLOBALNA UPOTREBA I RASPROSTRANJENOST

Sinkronizacija je brzo stekla popularnost diljem kontinenta i postala je preferirani način audiovizualnog prijevoda u mnogim zemljama. U Europi se praksa sinkronizacije značajno proširila tijekom razdoblja nakon Drugog svjetskog rata. Italija, posebno, istaknula se kao pionir u području sinkronizacije, zahvaljujući svojoj živahnoj filmskoj industriji i kulturnoj sklonosti prema očuvanju umjetničke cjelovitosti stranih filmova. Poznati talijanski glumci za sinkronizaciju, poput Ferruccia Amendole i Pina Locchija, postali su kućna imena, a njihovi doprinosi sinkroniziranim verzijama holivudskih klasika i popularnih stranih produkcija podigli su status sinkronizacije u Italiji.

Izvan Europe, sinkronizacija se proširila na druge dijelove svijeta, posebno u regijama s raznolikim jezičnim zajednicama. Latino Američke zemlje, poput Meksika i Brazila, prihvatile su sinkronizaciju kako bi približile međunarodni sadržaj svojoj publici. Posebno španjolska sinkronizacija postala je široko popularna, s mnogim holivudskim filmovima i TV serijama koji su dobili verzije sinkronizirane na španjolski jezik za latinoameričku publiku. Slično tome, azijske zemlje poput Japana i Indije također su usvojile sinkronizaciju kao učinkovit način za zadovoljavanje svoje velike i jezično raznolike populacije. Japanski anime, primjerice, doživio je široku sinkronizaciju za međunarodna tržišta, omogućujući zaljubljenicima u anime širom svijeta da uživaju u japanskim produkcijama na svom materinjem jeziku (Gambier 2003: 184).

3.3 PREDNOSTI I NEDOSTACI SINKRONIZACIJE

Sinkronizacija, kao tehnika audiovizualnog prevođenja, široko se koristi kako bi se strani sadržaj približio široj publici zamjenom originalnih dijaloga s prevedenom verzijom na ciljnom jeziku. Ovo poglavlje istražuje prednosti i nedostatke sinkronizacije kao metode audiovizualnog prevođenja, osvjetljavajući njezin utjecaj na doživljaj gledatelja i filmsku industriju. Prednosti sinkronizacije su:

1. Dostupnost jezika: jedna od glavnih prednosti sinkronizacije je mogućnost da strani sadržaj postane dostupan gledateljima koji možda ne razumiju originalni jezik (Gottlieb 2017: 123). Pružajući sinkronizirani prijevod, sinkronizacija omogućuje ne-nativnim govornicima da u potpunosti razumiju radnju, dijaloge i kulturne nijanse stranog filma ili TV serije (Borell 2000: 3). Ova prednost je

posebno značajna u regijama s raznolikim jezičnim populacijama, gdje titlovi možda ne bi bili jednako učinkoviti u dosezanju šire publike (Díaz Cintas, Remael 2020: 4).

2. Besprekidno gledateljsko iskustvo: dobro izvedena sinkronizacija stvara besprekidno gledateljsko iskustvo, zbližavajući publiku s likovima i uranjajući je u narativ (Gottlieb 2017: 123). Kada je usklađivanje usana precizno, pažnja gledatelja ostaje usmjerena na priču, smanjujući napor u čitanju titlova (Perego, Del Missier, Bottiroli, 2014: 3). Ova fluidnost u prezentaciji poboljšava ukupno filmsko iskustvo i omogućuje publici da uživa u vizualnim i zvučnim elementima bez ometanja.
3. Široka privlačnost: sinkronizacija ima širu privlačnost, uključujući djecu i osobe s poteškoćama u čitanju, koje bi titlovi mogli teže pratiti (Gottlieb 2017: 123). To proširuje potencijalnu publiku i povećava popularnost stranih produkcija u različitim regijama (Perego, Del Missier, Bottiroli, 2014: 4). Primjerice, animirani filmovi ili sadržaj za obitelj često se oslanjaju na sinkronizaciju kako bi zadovoljili mlađu publiku koja nije vješta u čitanju titlova (Díaz Cintas, Remael 2020:15).
4. Očuvanje audiovizualne umjetnosti: sinkronizacija omogućuje filmašima da sačuvaju originalnu audiovizualnu umjetnost filma ili serije, uključujući izvedbe glumaca, pozadinske zvukove i glazbu (Gottlieb 2017: 123). Time se osigurava da emocionalni utjecaj originalne verzije ostane prisutan, poboljšavajući ukupno filmsko iskustvo (Perego, Del Missier, Bottiroli, 2014: 4). Štoviše, kulturni identitet i umjetnička vizija izvornih autora ostaju sačuvani, omogućavajući publici da se poveže s namjeranim narativom i temama.
5. Poticanje učenja jezika: u obrazovnim okruženjima, sinkronizacija može poslužiti kao vrijedan alat za učenje jezika (Díaz Cintas, Remael 2020: 3). Za jezičke studente, gledanje stranih filmova ili TV serija s sinkronizacijom može pomoći u poboljšanju razumijevanja slušanja i izgovora (Gottlieb 2017: 123). Pruža studentima izloženost autentičnom govornom jeziku u prirodnom kontekstu, nadopunjujući tradicionalnu nastavu jezika.

Nedostaci sinkronizacije su:

1. Gubitak izvorne izvedbe: jedan od najznačajnijih nedostataka sinkronizacije je potencijalni gubitak izvedbe originalnih glumaca (Gottlieb 2017: 123). Interpretacija glasovnih glumaca možda neće uhvatiti nijanse i emocije koje su

prenijeli originalni glumci, što može rezultirati nedosljednošću između glasa i lika na ekranu (Perego, Del Missier, Bottioli, 2014: 8). Intonacija, ritam i vokalne nijanse koje su jedinstvene za originalnu izvedbu možda neće u potpunosti prenijeti na sinkroniziranu verziju, utječući na autentičnost gledateljskog iskustva.

2. Izazovi sinkronizacije govora: postizanje savršenog usklađivanja usana u sinkronizaciji može biti kompleksno, posebno kod prevođenja između jezika s različitim strukturama rečenica i duljinama riječi (Gottlieb 2017: 123). Sub optimalna sinkronizacija može rezultirati neugodnim dijalozima koji ometaju gledateljevo uranjanje u priču (Perego, Del Missier, Bottioli, 2014: 8). Loša sinkronizacija može ometati publiku i umanjiti ukupni utjecaj pripovijedanja.
3. Kulturna prilagodba: neki sadržaj može sadržavati kulturno specifične šale, reference ili igre riječi koje je teško učinkovito prevesti na ciljni jezik (Díaz Cintas, Remael 2020: 4). Sinkronizacija može zahtijevati kulturne prilagodbe koje bi mogle promijeniti izvornu namjeru autora, što može dovesti do potencijalnog gubitka kulturne autentičnosti (Gottlieb 2017: 123). Održavanje kulturnog konteksta izvornog djela, uz osiguravanje jezičke točnosti u sinkroniziranoj verziji, predstavlja značajan izazov za prevoditelje i sinkronizacijske studije.
4. Trošak i vremenska ograničenja: visokokvalitetna sinkronizacija zahtijeva značajne ulaganje vremena, resursa i talenta (Pérez-González 2014: 3). Postupak sinkronizacije može biti dugotrajan i skup, pogotovo kod velikih produkcija, što možda nije izvedivo za sve filmske studije ili TV mreže (Gottlieb 2017: 123). Osim toga, potreba za zapošljavanjem vještih glasovnih glumaca, jezičnih stručnjaka i ton majstora povećava ukupne proizvodne troškove.
5. Utjecaj na umjetničku viziju: sinkronizacija može utjecati na umjetničku viziju originalnih autora i filmaša (Pérez-González 2014: 4). Proces prevođenja zahtijeva lingvističke i kulturne izbore koji možda neće savršeno odgovarati izvornom djelu (Perego, Del Missier, Bottioli, 2014: 4). Iako je cilj osigurati jezičku točnost i kulturnu relevantnost, kreativne odluke tijekom sinkronizacije mogu utjecati na pripovijedanje i karakterizaciju, što potencijalno mijenja ukupni ton i utjecaj sadržaja.

Sinkronizacija ima svoje prednosti i nedostatke kao metoda audiovizualnog prevođenja. Dok omogućuje jezičku dostupnost i stvara besprijekorno gledateljsko iskustvo, može također kompromitirati izvedbe i suočiti se s izazovima sinkronizacije govora. S druge strane, sinkronizacija čuva umjetničku viziju i omogućuje široj publici da uživa u stranim sadržajima. Odluka o korištenju sinkronizacije u audiovizualnom prevođenju trebala bi uzeti u obzir specifični kontekst, ciljnu publiku i željeni stupanj autentičnosti i umjetničkog sačuvanja.

3.4 METODE SINKRONIZACIJE I NJIHOV UTJECAJ NA GLEDATELJA

Sinkronizacija, kao popularna tehnika audiovizualnog prevođenja, uključuje zamjenu originalnog dijaloga filma ili TV serije s prevedenom verzijom na ciljnom jeziku. Ovo poglavlje istražuje različite metode sinkronizacije koje se često koriste u industriji, kako utječu na gledatelje i koje su posljedice sinkronizacije na doživljaj publike pri gledanju.

Metode sinkronizacije su:

1. Sinkronizacija s usklađivanjem usta:

Sinkronizacija s usklađivanjem usta, također poznata kao sinkronizacija govora, najčešće je korištena metoda u industriji sinkronizacije. U ovom pristupu, glasovni glumci pažljivo usklađuju svoj dijalog s usnama originalnih glumaca, osiguravajući da prevedeni govor besprijekorno odgovara usnama likova na ekranu. Postizanje savršene sinkronizacije između izgovorenog dijaloga i usana ključno je kako bi se očuvalo prirodno gledateljsko iskustvo (Best 1980: 672).

2. Sinkronizacija sa zamjenom glumaca:

Sinkronizacija sa zamjenom glasa glumaca uključuje ponovno snimanje dijaloga jednog ili više likova u filmu ili TV seriji uz pomoć glasovnih glumaca. Ova metoda koristi se kada neki glumci u originalnoj verziji imaju snažne regionalne akcente koji bi mogli biti teški za ciljnu publiku razumjeti ili se povezati s njima. Zamjenom glasa originalnog glumca, tim za sinkronizaciju može pružiti poznatiju i razumljiviju verziju dijaloga lika (Sepielak 2016: 178).

3. Sinkronizacija s naracijom:

Sinkronizacija s naracijom često se koristi u dokumentarnim filmovima, gdje glasovni glumac prenosi prevedeni scenarij preko originalne naracije. Ova metoda omogućuje publici da čuje i originalni glas naratora i prevedeni scenarij, pružajući dodatni kontekst i jasnoću sadržaju dokumentarca. Sinkronizacija s naracijom također se koristi u nekim vrstama pripovijedanja kako bi gledateljima prenijela dodatne informacije ili uvide (Moreno, R., & Mayer, R. E. 2000: 76-89).

4. Fonetska sinkronizacija:

Fonetska sinkronizacija koristi se kada ciljni jezik ima različite fonetske zvukove ili fonološke strukture od originalnog jezika. Umjesto pokušaja usklađivanja usana, glasovni glumci fokusiraju se na isporuku dijaloga sličnih vokalnih zvukova i ritma originalu, održavajući opći ton i emocionalni utjecaj. Fonetska sinkronizacija često se koristi kada sinkronizacija s usklađivanjem usta nije moguća zbog jezičnih razlika (Chaume 2012: 36).

Sinkronizacija animacije uključuje zamjenu originalnih glasova u animiranim filmovima ili serijama s prevedenim verzijama. Ova metoda omogućuje veću fleksibilnost i kreativnost u usklađivanju glasovnih glumaca s likovima, budući da usklađivanje usana nije ograničavajući faktor. Sinkronizacija animacije posebno je česta u animiranim filmovima i sadržaju namijenjenom mlađoj publici (De los Reyes Lozano 2017: 101).

Sinkronizacija može značajno utjecati na doživljaj publike pri gledanju filma ili TV serije. Neki od utjecaja sinkronizacije na gledatelje uključuju:

1. Jezička dostupnost: sinkronizacija omogućuje pristup stranim sadržajima gledateljima koji možda ne razumiju originalni jezik. Pružajući prevedenu verziju, sinkronizacija omogućuje ne-nativnim govornicima potpuno razumijevanje radnje, likova i kulturnih nijansi stranog filma ili TV serije (Pavesi 2005: 9).
2. Kulturna prilagodba: sinkronizacija dopušta kulturne prilagodbe koje pomažu gledateljima da se bolje povežu sa sadržajem. Korištenjem kulturno relevantnih izraza i referenci, sinkronizacija pojačava povezanost publike s pričom i

omogućuje im da se lakše identificiraju s likovima i njihovim emocijama (Bernardini 2000).

3. Emocionalni utjecaj: dobro izvedena sinkronizacija može povećati emocionalni utjecaj filma ili TV serije. Kada glasovni glumci uspješno prenose emocije i namjere originalnih likova, gledatelji se bolje povezuju s pričom na emocionalnoj razini Gallardo, Matamala (2020): 145).
4. Angažman i uronjenost: precizna sinkronizacija usklađivanjem usta može poboljšati angažman i uronjenost publike u narativ. Kada dijalog besprijekorno odgovara usnama likova na ekranu, gledatelji su manje skloni distrakcijama i mogu se bolje usredotočiti na vizualne i slušne elemente sadržaja (Chaume 2012: 82).
5. Preferencije i prihvaćanje publike: odabir metode sinkronizacije može utjecati na preferencije i prihvaćanje publike stranog sadržaja. Neki gledatelji možda preferiraju sinkronizaciju s usklađivanjem usta zbog njezine prirodosti, dok drugi cijene fonetsku sinkronizaciju zbog očuvanja ritma i intonacije originalnog jezika. Metode sinkronizacije koje uspješno prenose emocije i osobnost likova značajno utječu na ukupno zadovoljstvo publike filma ili serije (Paolinelli & Di Fortunato 2005: 36-37).

Sinkronizacija primjenjuje različite metode kako bi omogućila pristupačne i kulturno relevantne verzije stranog sadržaja gledateljima. Od sinkronizacije s usklađivanjem usta do sinkronizacije s naracijom, svaki pristup služi određenoj svrsi u zadovoljenju preferencija i jezičnih zahtjeva ciljne publike. Sinkronizacija igra ključnu ulogu u širenju globalnog dosega filmova i TV serija, omogućujući ljudima različitih jezičnih pozadina da uživaju i cijene međunarodni sadržaj. Razumijevanje utjecaja različitih metoda sinkronizacije na gledatelje ključno je za prevoditelje i studije za sinkronizaciju kako bi pružili zanimljivo gledateljsko iskustvo.

4. SINKRONIZACIJA U ITALIJI

Italija ima bogatu povijest u umjetnosti sinkronizacije, s dugotrajnom tradicijom prilagođavanja stranih filmova i TV serija svojoj publici na talijanskom jeziku. Ovo poglavlje istražuje fascinantni svijet talijanske sinkronizacije, istražujući njezin rani razvoj, ključne osobe koje su pridonijele njezinom uspjehu i utjecaju sinkronizacije na talijansku industriju zabave.

4.1 RANI RAZVOJ SINKRONIZACIJE U ITALIJI

Sinkronizacija u Italiji datira iz ranih 1930-ih kada je filmska industrija zemlje prepoznala potrebu za prilagodbom stranih filmova talijanskim gledateljima. U to se je vrijeme Italija suočavala s velikim izazovima zbog ograničene tehnologije i resursa za sinkronizaciju. Međutim, pojavili su se pioniri, predani stvaranju besprijekornog kinematografskog iskustva za talijanske gledatelje.

Škole za sinkronizaciju u Rimu i Milanu igrale su ključnu ulogu u razvoju industrije sinkronizacije filmova u Italiji tijekom prošlog stoljeća. Sinkronizacija filmova u Italiji započela je u ranim 1930-ima. Rim je bio epicentar ovog razvoja zbog svoje kulturne i geografske važnosti.

Kroz godine, Rim je postao glavni centar za sinkronizaciju. Škole i trening programi usmjereni na razvoj vještina sinkronizacije počeli su se razvijati u sklopu filmskih studija i akademija.

Tehnički aspekti sinkronizacije, uključujući bolje tehnike snimanja dijaloga i pristup opremi, kontinuirano su se poboljšavali. To je povećalo kvalitetu sinkronizacije i omogućilo glumcima i prevoditeljima bolje izražavanje emocija i suptilnosti jezika.

Milano je također igrao ključnu ulogu u razvoju sinkronizacije filmova. Grad se istaknuo po svojim inovacijama u tehnikama sinkronizacije i obuci profesionalaca u ovom polju.

Škole u Milanu često su promovale interdisciplinarni pristup, omogućavajući studentima da sudjeluju u različitim aspektima filmske produkcije i sinkronizacije.

Milano je poticao međunarodnu suradnju u filmskoj industriji. Radionice i seminari s međunarodnim stručnjacima pomogli su unaprijediti tehniku i kvalitetu sinkronizacije.

Jedan od najranijih pionira sinkronizacije bio je Pino Locchi koji je odigrao ključnu ulogu u uspostavljanju sinkronizacije kao umjetnosti u Italiji. Njegovi precizni i emotivni nastupi utrljali su put za buduće generacije glumaca sinkronizacije.

Bogata tradicija sinkronizacije u Italiji oblikovana je izvanrednim talentima njezinih glumaca za sinkronizaciju. Među poznatim majstorima talijanske sinkronizacije posebno mjesto zauzima Ferruccio Amendola. Poznat po svojoj svestranosti i karakterističnom glasu, Amendola je posudio svoj talent impresivnom nizu likova, od ikoničnih uloga Clint Eastwooda do šaljivog humora Eddieja Murphyja. Pino Locchi, donosio je dodir autentičnosti svojoj sinkronizaciji, čineći ga preferiranim glasom za holivudske legende poput Jamesa Stewarta i Garyja Coopera. Baritonski glas Tonina Accolle postao je sinonim za likove Roberta De Nira, što mu je donijelo široko priznanje među talijanskom publikom (Pavesi 2005: 11).

Izvanredna vještina ovih majstora nije se sastojala samo u njihovu glumačkom talentu, već i u njihovoj sposobnosti očuvanja biti izvornih izvedbi prilagođavajući ih kulturnom kontekstu talijanske publike. Pažljivo su usklađivali usklađivanje usana s glumcima na ekranu, osiguravajući besprijekorno audiovizualno iskustvo koje je bilo potpuno imerzivno. Zahvaljujući njihovoj posvećenosti i vještini, talijanska umjetnost sinkronizacije stekla je ogroman respekt i priznanje, postajući neizostavan dio kinematografskog identiteta zemlje. Kao rezultat toga, generacije talijanskih filmskih obožavatelja odrasle su cijeneći nezaboravne sinkronizirane verzije svojih omiljenih filmova, često ih smatrajući voljenim klasicima (Chaume, 2012).

4.2 PINO LOCCHI: MAJSTOR TALIJANSKE SINKRONIZACIJE

Pino Locchi, rođen 1925. godine, postao je jedan od najistaknutijih glasovnih umjetnika sinkronizacije u Italiji. Njegova iznimna karijera protezala se kroz nekoliko desetljeća, tijekom kojih je posudio glas mnogim ikoničnim likovima, kako u filmovima tako i u TV serijama.

Locchijeva svestranost omogućila mu je tumačenje širokog spektra likova, od herojskog Jamesa Bonda do karizmatičnog Ricka Blainea u *Casablanci*. Njegova sposobnost shvaćanja biti svakog lika, udahnujući im dubinu i emociju, zaradila mu je divljenje publike i kolega profesionalaca.

Možda je jedno od njegovih najznačajnijih djela bilo pružanje talijanskog glasa legendarnom Siru Seantu Conneryu u ulozi Jamesa Bonda. Locchijev glas donio je poseban šarm i karizmu tom liku, čineći ga nezaboravnim likom talijanskog filma.

4.3 TINA LATTANZI: PREDSTAVNICA TALIJANSKE SINKRONIZACIJE

Dok se Pino Locchi proslavio kao majstor muških glasova u sinkronizaciji, Tina Lattanzi istaknula se kao glavna ženska figura talijanske sinkronizacije. Rođena 1913. godine, Lattanzi je započela karijeru u zabavnoj industriji kao radio glumica. Međutim, njezin izvanredan talent kao glasovne umjetnice donio joj je priznanje i pohvale¹. Tijekom svoje karijere, Lattanzi je posudila glas nekim od najpoznatijih ženskih likova u povijesti filma. Njezini nastupi udahnuili su život likovima poput Scarlett O'Hare u *Prizivanje vjetra* i Mariji von Trapp u *Zvukovima glazbe*. Lattanzijini doprinosi nisu bili ograničeni na holivudske produkcije; također je sinkronizirala glasove poznatih talijanskih glumica, uključujući Annu Magnani i Sophiju Loren.²

Rad pionira poput Pina Locchija i Tine Lattanzi imao je dubok utjecaj na talijansku sinkronizaciju, uzdignuvši je u umjetnost koja poštuje originalne izvedbe dok stvara jedinstveno gledateljsko iskustvo za talijansku publiku. Njihova predanost i talent utrli su put za rast sinkronizacije u Italiji i postavili visoke standarde za buduće generacije glumaca sinkronizacije.

4.4 SINKRONIZACIJA U ITALIJI DANAS: IZAZOVI I INOVACIJE

Danas, talijanska sinkronizacijska industrija ima velik broj talentiranih glasovnih umjetnika koji oživljavaju likove iz različitih žanrova i jezika. Talijanska publika očekuje visokokvalitetnu sinkronizaciju, a umjetnost je postala ključni dio talijanskog krajolika zabave. Sinkronizirane verzije međunarodnih filmova i TV serija široko su prihvaćene i cijenjene, omogućavajući ne-engleskim govornicima potpuno sudjelovanje u stranim sadržajima.

Unatoč uspjehu, talijanska sinkronizacija suočava se s modernim izazovima i novim horizontima. Uzlet platformi za streaming i zahtjevi za brzim objavljivanjem

¹ Priznanja uključuju „Golden Palm“ nominaciju za film *Bisturi, la mafia bianca* (1973) na Film Festivalu u Cannesu te nagradu za najbolji film *Teresa Confalonieri* (1934) na Film Festivalu u Veneciji. <https://www.filmaffinity.com/us/name-movies-awards.php?name-id=873379481> (Pristupljeno: 17.8.2023.)

² Osim sinkronizacije filmova, Lattanzi je poznata i za sinkronizaciju poznatih Walt Disney likova poput kraljice u *Snjeguljici* te vještice u *Uspavanoj ljepotici*. <https://www.mymovies.it/persona/tina-lattanzi/5065/> (Pristupljeno: 17.8.2023.)

zahtijevaju učinkovite procese sinkronizacije bez kompromitiranja kvalitete. Očuvanje točnosti sinkronizacije usana i očuvanje emocija i izraza originalnih glumaca ostaje ključno.

U posljednjim godinama, napredak tehnologije omogućio je inovacije u sinkronizaciji. Od poboljšanih algoritama za sinkronizaciju usana do boljih alata za modulaciju glasa, studiji za sinkronizaciju neprestano traže načine za poboljšanje gledateljskog iskustva.

Umjetnost sinkronizacije u Italiji evoluirala je od svojih početaka do sofisticiranog i cijenjenog oblika audiovizualnog prevođenja. Pioniri poput Pina Locchija i Tine Lattanzi postavili su temelje za ovu vrstu umjetnosti, osiguravajući da talijanska publika može uživati u stranim filmovima na svom materinjem jeziku. Danas sinkronizacija i dalje zadivljuje gledatelje svih generacija, prevladavajući jezične barijere i doprinoseći talijanskoj kulturnoj sceni.

ZAKLJUČAK

U području audiovizualnog prevođenja, dinamična interakcija između titlovanja, sinkronizacije i drugih metoda promijenila je način na koji doživljavamo filmove i TV emisije na različitim jezicima. Kao student preddiplomskog studija koji istražuje ovu zanimljivu domenu, jasno je da svaki pristup ima svoje prednosti i nedostatke.

Titlovanje, svojom nenametljivom prirodom, omogućuje gledateljima da čuju izvorne glasove dok čitaju prijevod, čime se uračunavaju jezične nijanse. Međutim, njegov tempo i ograničen prostor ponekad mogu izazvati poteškoće u razumijevanju.

S druge strane, sinkronizacija pruža neprekinuto gledateljsko iskustvo, uranjajući publiku u priču bez potrebe za čitanjem. No, može promijeniti glasovne nijanse i originalne emocije glumaca.

S razvojem tehnologije, izazov ostaje postići ravnotežu između kulturne autentičnosti i dostupnosti gledateljima. Ono što odgovara jednoj publici možda neće odgovarati drugoj, što ističe potrebu za prilagodbom.

U konačnici, preferencije za titlovanje ili sinkronizaciju razlikuju se među zemljama i kulturama, odražavajući različite načine na koje ljudi stupaju u kontakt s globalnim sadržajem. Audiovizualno prevođenje je most koji povezuje ljude izvan granica, potiče zajednička iskustva u svijetu gdje priče ne poznaju jezičke granice.

BIBLIOGRAFIJA

Bernardini, S. (2000), *La traduzione multimediale. Quale traduzione per quale testo?*, CLUEB: Bologna

Gottlieb, H. (2017). *The Routledge Handbook of Translation and Culture*, Routledge: London

Cunnison Catford, J. (1965) *A Linguistic Theory of Translation: An Essay in Applied Linguistics*, Oxford University Press: London

Gambier, Y. (2003) *Screen Translation, Special Issue of The Translator*, vol. 9, n.2, Routledge: London

De los Reyes Lozano J. (2017) *Bringing all the Senses into Play: the Dubbing of Animated Films for Children*, Translation Review n. 109: Castellón

Díaz Cintas J., Baños Piñero R. (2015) *Audiovisual Translation in a Global Context: Mapping an Ever-changing Landscape*, Palgrave Macmillan: Ujedinjeno Kraljevstvo

Moreno, R., & Mayer, R. E. (2000) *A Learner-Centered Approach to Multimedia Explanations: Deriving Instructional Design Principles from Cognitive Theory*, Interactive Multimedia Electronic Journal of Computer-Enhanced Learning, vol. 2, no. 2, Wake Forest University: Winston-Salem, North Carolina

Chaume, F. (2012). *Introduction to Audiovisual Translation*, Castelló: Routledge

Díaz Cintas, J. & Remael, A. (2020) *Subtitling Concepts and Practices*, Routledge: London

Gallardo G., Matamala A. (2020) *Audio subtitling: dubbing and voice-over effects and their impact on user experience*, Routledge: Barcelona

Paolinelli, M. & Di Fortunato, E. (2005) *Tradurre per il doppiaggio: La trasposizione linguistica dell'audiovisivo: teoria e pratica di un'arte imperfetta*, Ulrico Hoepli Editore: Milano

Pavesi, M. (2005) *La traduzione filmica: aspetti del parlato doppiato dall'inglese all'italiano*, Carocci Editore: Roma

Perego, E. (2005) *La traduzione audiovisiva*, Carocci Editore: Roma

Perego, E. & Del Missier, L. & Bottiroli, S. (2014). *Perspectives: Studies in Translatology Dubbing versus subtitling in young and older adults: cognitive and evaluative aspects*, Routledge: Trieste

Pérez-González, L. (2014). *Audiovisual Translation: Theories, Methods, and Issues*, Routledge: Manchester

Best R. (1980) *Movies that Talk Back*, IEEE Transactions on Consumer Electronics vol. CE-26, Issue 3: Seattle

Sepielak, K. (2016) *The Effect of Subtitling and Voice-Over on Content Comprehension and Language Identification in Multilingual Movies*, International Journal of Sciences: Basic and Applied Research (IJSBAR), vol. 25, no. 1: Barcelona

Web stranice:

<https://web.archive.org/web/20031205004614/http://www.alerossi.com/storia.html>

(Pristupljeno 17.8.2023.)

<https://www.filmaffinity.com/us/name-movies-awards.php?name-id=873379481>

(Pristupljeno 17.8.2023.)

<https://www.mymovies.it/persona/tina-lattanzi/5065/> (Pristupljeno 17.8.2023.)

SAŽETAK

Audiovizualno prevođenje, obuhvaćajući titlovanje, sinkronizaciju i druge metode, mijenja način kako doživljavamo filmove i emisije na različitim jezicima. Svaka metoda ima svoje prednosti i mane. Titlovanje omogućuje slušanje izvornih glasova s čitanjem prijevoda, ali može biti brzo i ograničeno. Sinkronizacija pruža neprekinuto iskustvo, ali mijenja izražavanje glumaca. Razvoj tehnologije uvodi nove metode poput voice-overa i elektroničkog titlovanja. Izbor između ovih metoda ovisi o kulturnim razlikama, a audiovizualno prevođenje postaje most koji spaja ljude iz različitih kultura. Kroz ovaj rad, otkrili smo da je audiovizualno prevođenje mnogo više od jezične adaptacije i oblikuje način na koji doživljavamo i povezujemo se s različitim svjetskim pričama.

Ključne riječi: audiovizualno prevođenje, sinkronizacija, titlovanje filmova, sinkronizacija u Italiji, metode i prijevod

SUMMARY

Audiovisual translation, which includes subtitling, dubbing, and other methods, is changing the way we experience movies and shows in different languages. Each method has its advantages and drawbacks. Subtitling allows listening to the original voices while reading translations but can be fast-paced and limited. Dubbing provides a seamless experience but alters actors' expressions. Technological advancements introduce new methods like voice-over and electronic subtitling. The choice between these methods depends on cultural differences, and audiovisual translation becomes a bridge connecting people from diverse cultures. Through this study, we have discovered that audiovisual translation is much more than linguistic adaptation and shapes how we perceive and connect with various global stories.

Key words: audiovisual translation, dubbing, subtitling, movie subtitling, dubbing in Italy, methods and translation